

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 25 november 2020*

”Begäran om förhandsavgörande – Konsumentskydd – Oskäligen avtalsvillkor i konsumentavtal – Direktiv 93/13/EEG – Verkan av ett fastställande att ett villkor är oskäligt – Ersättning av det oskäliga villkoret – Metod att beräkna den rörliga räntesatsen – Tillåtet – Återförvisa parterna till förhandlingar”

I mål C-269/19,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Curtea de Apel Cluj (Appellationsdomstolen i Cluj, Rumänien) genom beslut av den 27 februari 2019, som inkom till domstolen den 29 mars 2019, i målet

Banca B. SA

mot

A.A.A.,

meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden J.-C. Bonichot samt domarna L. Bay Larsen, C. Toader, M. Safjan och N. Jääskinen (referent),

generaladvokat: G. Pitruzzella,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet och uppmaningen till parterna i det nationella målet och berörda som avses i artikel 23 i stadgan för Europeiska unionens domstol att skriftligen besvara de frågor som ställts av domstolen,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Banca B. SA, genom R. Trăilescu, I.-C. Șerban, D. Cristea och E. Tudose, avocați,
- A.A.A., genom C. Neamț, avocată,
- Rumäniens regering, inledningsvis genom C.-R. Cantar, E. Gane, O.-C. Ichim och M. Chicu, därefter genom E. Gane, O.-C. Ichim och M. Chicu, samtliga i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: rumänska.

- Förenade kungarikets regering, genom Z. Lavery och S. Brandon, båda i egenskap av ombud, biträdda av A. Howard, barrister,
- Europeiska kommissionen, genom C. Gheorghiu, N. Ruiz García och P. Vanden Heede, samtliga i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 6.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäligen villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 1993, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan Banca B. SA, ett kreditinstitut, och A.A.A. angående frågan huruvida flera villkor i ett kreditavtal om beviljande av ett personligt lån som A.A.A. ingått med nämnda kreditinstitut är ogiltiga.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

- 3 Det framgår av tjugofjärde skälet i direktiv 93/13 att medlemsstaternas domstolar eller förvaltningsmyndigheter måste förfoga över lämpliga och effektiva medel för att förhindra fortsatt tillämpning av oskäligen villkor i konsumentavtal.
- 4 I artikel 3.1 i detta direktiv föreskrivs följande:

”Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.”
- 5 Artikel 6.1 i direktiv 93/13 har följande lydelse:

”Medlemsstaterna skall föreskriva att oskäligen villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäligen villkoren.”
- 6 I artikel 7.1 i samma direktiv föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna skall se till att det i konsumenternas och konkurrenternas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäligen villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter.”

Rumänsk rätt

- 7 Direktiv 93/13 har införlivats med rumänsk rätt genom Legea nr. 193/2000 privind clauzele abuzive din contractele încheiate între profesioniști și consumatori (lag nr 193/2000 om oskäligen villkor i avtal mellan näringsidkare och konsument) (nedan kallad lag nr 193/2000).
- 8 Enligt bestämmelserna i artikel 6 i lag nr 193/2000 får oskäligen villkor som ingår i avtalet och som fastställts antingen genom att den berörde väckt talan eller genom organ som är behöriga enligt lag inte några verkningar i förhållande till konsumenten, och avtalet fortsätter, med konsumentens samtycke, endast om detta fortfarande är möjligt efter det att nämnda villkor har upphävts.
- 9 Enligt artikel 7 i nämnda lag har konsumenten, i den mån avtalet inte längre kan ha rättsverkningar efter det att de villkor som anses oskäligen har upphävts, rätt att begära att avtalet ska hävas och i förekommande fall begära skadestånd.
- 10 I artikel 9c i Ordonanța Guvernului nr. 21/1992 privind protecția Consumatorilor (regeringsdekret nr 21/1992 om konsumentskydd), som infördes genom artikel II punkt 9 i Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 174/2008 (brådskande regeringsdekret nr 174/2008), föreskrivs i punkt g att leverantörer av finansiella tjänster är skyldiga att iaktta följande regler i konsumentavtal:

”Följande bestämmelser gäller för kreditavtal med rörlig ränta:

1. Ändringar av räntesatsen ska vara oberoende av viljan hos den som tillhandahåller finansiella tjänster och avse variationer i verifierbara referensindikatorer som nämns i avtalet, eller lagändringar som kräver en sådan ändring.

2. Räntesatsen kan variera beroende på referensräntan för den som tillhandahåller finansiella tjänster, under förutsättning att denna är enhetlig för alla finansiella produkter till fysiska personer som erbjuds av näringsidkaren i fråga och att den inte höjs utöver en viss nivå som fastställts i avtalet.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

- 11 Den 5 juni 2007 ingick A.A.A. ett kreditavtal med Banca B om ett personligt lån. Låneavtalet garanterades genom en in-teckning med första prioritet på 182 222 EUR, varav 179 000 EUR motsvarade det personliga lånet ”Maxicredit” till fast ränta under ett år och 3 222 EUR utgjordes av kostnader för upptagande av lånet, för en period på 300 månader.
- 12 Det framgår av beslutet om hänskjutande att följande villkor var tillämpliga på avtalet:
 - I artikel 5 i låneavtalet i fråga föreskrevs en årlig räntesats på 7,4 % för det första året av lånet och därefter en aktuell räntesats motsvarande den rörligen referensränta som anslås i bankens lokaler med tillägg av 1,5 procentenheter.
 - Enligt artikel 2.6 i de allmänna villkoren för beviljande av lån, som bifogats avtalet, kunde den gällande räntesatsen, under lånets löptid, variera beroende på utvecklingen av ”kundens sammanlagda skuld” till banken.
 - Enligt artikel 2.10 a i de allmänna villkoren kunde banken, under lånets löptid, ändra räntorna utan låntagarens samtycke, beroende på kostnaden för att finansiera lånet, varvid den nya räntesatsen skulle tillämpas från och med den dag då räntan ändrades på lånebeloppet. Ändringen av den rörligen räntesatsen ledde till en ny beräkning av den ränta som skulle betalas.

- Enligt artikel 2.10 b i de allmänna avtalsvillkoren kunde räntesatsen för lån med rörlig ränta som fastställts på grundval av ett referensindex, LIBOR eller Euribor, ändras i enlighet med förändringar i detta index.
 - Enligt artikel 2.11 i de allmänna villkoren skulle den nya räntan ändras halvårsvis och anslås i bankens lokaler från och med dagen för ändringens ikraftträdande, och den ränta som följde därav skulle tillämpas på återstoden av det lån som fanns vid tidpunkten för ändringen.
 - Vid eventuella kreditlinor informerades låntagaren om att den årliga räntan hade ändrats och om en ny återbetalningsplan genom rekommenderat brev med mottagningsbevis eller genom ett kontoutdrag som utan kostnad skulle tillhandahållas låntagaren i bankens kassor.
 - Om låntagaren, till följd av kreditinstitutets ändring av räntesatsen, inte återbetalade lånebeloppet jämte ränta inom 10 dagar från den dag då låntagaren fick kännedom om ändringen, ansågs låntagaren ha godtagit den nya räntesatsen.
- 13 Den 9 juni 2017 väckte A.A.A. talan mot Banca B. vid Tribunalul Specializat Cluj (specialdomstolen i Cluj, Rumänien) och yrkade att denna domstol skulle fastställa att de villkor i låneavtalet som avsåg rörlig räntesats var oskäligen och därmed ogiltiga och följaktligen ogiltigförklara den tidsplan som utarbetats med tillämpning av dessa villkor. A.A.A. yrkade även att nämnda domstol skulle förplikta svaranden att ändra villkoren och att återbetala det överskjutande belopp som följer av fastställandet av att villkoren var oskäligen. A.A.A. gjorde vid nämnda domstol bland annat gällande att de aktuella avtalsvillkoren gjorde det möjligt för Banca B. att godtyckligt ändra räntesatsen och därmed skada A.A.A:s legitima intressen i egenskap av konsument.
- 14 Genom dom av den 23 januari 2018 biföll nämnda domstol delvis A.A.A:s talan. Denna domstol slog bland annat fast att villkoret i artikel 5 i det berörda kreditavtalet, i den del som gäller metoden för fastställande av räntesatsen som anslås i bankens lokaler samt att artiklarna 2.6, 2.10 a och 2.11, som anges i punkt 12 i förevarande dom, var ogiltiga. Det konstaterades att klausulen i artikel 2.10 b i avtalet var ogiltig, eftersom banken endast hade möjlighet, och inte någon skyldighet, att ändra den rörliga räntesatsen utifrån de referensindex som angavs i avtalet, det vill säga LIBOR eller Euribor.
- 15 Banca B. förelades dessutom att precisera innehållet i villkoret om ränta i det aktuella låneavtalet genom att, enligt de anvisningar som lämnats av nämnda domstol, fastställa räntornas beståndsdelar och storlek. Den marginal som föreskrevs i artikel 5 i avtalet skulle fastställas till 1,5 procentenheter jämte Euribor-indexet 6 månader. Vidare skulle sättet att ändra räntesatsen uteslutande bero på referensindex Euribor 6 månader med en fast marginal för banken, vilken endast kunde ändras med parternas skriftliga samtycke, vilket innebar att ändringen av räntesatsen berodde på variationerna i Euribor-indexet 6 månader.
- 16 Enligt Tribunalul Specializat Cluj (specialdomstolen i Cluj) skulle den omständigheten att den klausul som ger banken ensamrätt att kontrollera justeringsmekanismen för rörlig räntesats stryks, utan att precisera följderna av detta, i praktiken medföra att avtalet ändras på så sätt att den fasta räntesatsen fastställs till den nivå som gällde under lånets första år. En sådan situation är särskilt gynnsam för näringsidkaren och gör all förhandling på denna punkt mellan avtalsparterna meningslös. Nämnda domstol påpekade dessutom att fastställandet av en fast räntesats skulle utgöra en ändring av avtalet som stred mot parternas överenskommelse, vilka hade kommit överens om en rörlig räntesats, samt mot bestämmelserna i artikel 969 i civillagen om iakttagande av avtalsförpliktelser (pacta sunt servanda).

- 17 Eftersom det vid ingåendet av det aktuella låneavtalet inte fanns någon nationell bestämmelse som reglerar fastställandet av räntesatsen i avtal om hypotekslån, tillämpade Tribunalul Specializat Cluj (specialdomstolen i Cluj) analogt de lagbestämmelser som avses i punkt 10 i förevarande dom avseende metoderna att fastställa räntesatsen, vilka inte var tillämpliga i tiden (*ratione temporis*) i förevarande mål.
- 18 Den 15 oktober 2018 överklagade Banca B. denna dom till den hänskjutande domstolen, Curtea de Apel Cluj (Appellationsdomstolen i Cluj, Rumänien).
- 19 Banca B. har vid sistnämnda domstol huvudsakligen gjort gällande att domstolen i första instans har ändrat metoden för att beräkna den aktuella räntesatsen för hela låneperioden, vilket strider mot parternas vilja vid ingåendet av det aktuella låneavtalet. Genom detta avgörande överskred denna domstol sin behörighet och åsidosatte senare rättspraxis från EU-domstolen. Banca B. har även gjort gällande att domstolen i första instans felaktigt har grundat sitt avgörande på bestämmelser som inte var i kraft när avtalet ingicks.
- 20 Den hänskjutande domstolen har angett att de rumänska domstolarna har tolkat och tillämpat artikel 6 i lag nr 193/2000, genom vilken artikel 6 i direktiv 93/13 har införlivats med rumänsk rätt, på olika sätt vad gäller bland annat följderna av konstaterandet att metoden för att beräkna den rörliga räntesatsen i avtalsvillkoren, i vilka mekanismen för fastställande av den rörliga räntesatsen fastställs med hänvisning till kriterier som inte är öppna för insyn, är oskälig.
- 21 Eftersom ett låneavtal som en konsument har ingått med en näringsidkare inte rättsligt sett kan bestå om näringsidkaren förlorar sin rätt att uppbära ränta, anser vissa domstolar att det ankommer på parterna i avtalet att i god tro på ett reellt och effektivt sätt förhandla om villkoret om fastställande av räntesatsen, så att det avtal som de ingått kan bestå. Vidare har vissa andra domstolar, vid utgången av den tidsperiod under vilken en fast räntesats föreskrivs, beslutat att tillämpa en räntesats som består av den fasta marginalen i låneavtalet från och med lånets andra år, jämte ett objektiva, transparent och kontrollerbart index, såsom Euribor Dessutom finns det en gren i rättspraxis enligt vilken räntan från och med det andra året uteslutande utgörs av den fasta marginal som anges i låneavtalet. Slutligen anser vissa domstolar att klausulen om metoden för beräkning av tillämplig räntesats för det första året ska tillämpas även fortsättningsvis.
- 22 Enligt den hänskjutande domstolen är det för att avgöra det mål som är anhängigt vid den nödvändigt att fastställa vilka slutsatser som ska dras av att ett villkor om fastställande av rörliga räntesatser konstateras vara oskäligt. Detta är nödvändigt för att fastställa tillämplig räntesats för det framtida rättsförhållandet mellan avtalsparterna. Vidare är detta nödvändigt för att denna domstol ska kunna pröva A.A.A:s yrkande om att Banca B ska förpliktas att återbetala det för högt uppburna räntebeloppet. Närmare bestämt ska det fastställas huruvida det överskjutande beloppet motsvarar skillnaden mellan den ränta som faktiskt betalats av konsumenten och den ränta som beräknats på grundval av en marginal som fastställts till 1,5 procentenheter jämte Euribor-index 6 månader efter det första låneåret, med skillnaden mellan den ränta som faktiskt betalats av konsumenten och den ränta som beräknats på grundval av den fasta procentsats som fastställts för det första året av lånet eller skillnaden mellan den ränta som faktiskt betalats och den räntesats som domstol har fastställt med beaktande av vad som anges i låneavtalet.
- 23 Mot denna bakgrund beslutade Curtea de Apel Cluj (Appellationsdomstolen i Cluj) att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfrågor till domstolen:
- ”1) Ska artikel 6.1 i direktiv [93/13] tolkas så, att den nationella domstolen, till följd av att ett avtalsvillkor som definierar metoden för fastställande av den rörliga räntesatsen med ordalydelsen ”fast vinstmarginal och referensränta som banken tillämpar på grundval av icke-transparenta kriterier” inom ramen för ett låneavtal med fast räntesats enbart under det första året och rörlig räntesats under de därpå följande åren i enlighet med ovannämnda ordalydelse har konstaterats

vara oskäligt, kan utfylla avtalet mot bakgrund av faktauppgifterna i avtalet genom att fastställa en metod för beräkning av den rörliga räntan på grundval av transparenta referensparametrar (LIBOR/Euribor) och bankens fasta vinstmarginal i syfte att säkerställa ett bättre konsumentskydd?

- 2) Om fråga 1 ska besvaras nekande, ska då artikel 6.1 i direktiv [93/13] tolkas så, att den nationella domstolen, till följd av att ett avtalsvillkor såsom det ovannämnda har konstaterats vara oskäligt, genom dom kan besluta att det ska tillämpas en fast räntesats med hänvisning till den fasta vinstmarginal som fastställdes för avtalets andra löpår eller till den fasta räntesats som fastställdes för avtalets första löpår?
- 3) Om fråga 2 ska besvaras nekande, ska då artikel 6.1 i direktiv [93/13] och effektivitetsprincipen tolkas så, att de utgör hinder för att den nationella domstolen, till följd av att ett avtalsvillkor såsom det ovannämnda har konstaterats vara oskäligt, kan uppmana parterna att förhandla för att fastställa den nya räntesatsen, utan att domstolen fastställer referensparametrar för förhandlingen?
- 4) Om fråga 3 ska besvaras nekande, vilka lösningar är då möjliga för att säkerställa ett konsumentskydd som är förenligt med bestämmelserna i artikel 6.1 i direktiv [93/13]?"

Prövning av tolkningsfrågorna

- 24 Enligt det förfarande för samarbete mellan nationella domstolar och EU-domstolen som införts genom artikel 267 FEUF ankommer det enligt fast rättspraxis på EU-domstolen att ge den nationella domstolen ett användbart svar som gör det möjligt för den domstolen att avgöra det mål som den ska pröva. I detta syfte kan EU-domstolen behöva omformulera de frågor som hänskjutits till den (dom av den 7 augusti 2018, *Smith*, C-122/17, EU:C:2018:631, punkt 34, och dom av den 3 mars 2020, *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, EU:C:2020:138, punkt 27).
- 25 Det ska i detta avseende preciseras att EU-domstolen i förevarande mål inte har ombetts att ta ställning till bedömningskriterierna för huruvida avtalsvillkoren i det aktuella låneavtalet om beräkningsmetoden för den rörliga räntesatsen är oskäliga. De frågor som ställts i förevarande mål rör endast följderna av att sådana avtalsvillkor konstateras vara oskäliga.
- 26 För att kunna ge den hänskjutande domstolen ett användbart svar ska den anses ha ställt sina frågor, vilka ska prövas gemensamt, för att få klarhet i huruvida artikel 6.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att den direktivbestämmelsen – när avtalsvillkoren om den rörliga räntesatsen i ett sådant låneavtal som det aktuella konstaterats vara oskäliga, och avtalet inte kan bestå efter det att de oskäliga villkoren har ogiltigförklarats, och det inte finns någon utfyllnadsregel i nationell rätt som kan ersätta de avtalsvillkoren – utgör hinder för att den nationella domstolen fastställer en ny metod för att beräkna räntesatsen eller anmodar parterna att förhandla fram en ny metod för att beräkna räntesatsen, utan att fastställa en ram för dessa förhandlingar.
- 27 För att besvara denna fråga ska det först erinras om de grunder för konsumentskydd på området för oskäliga avtalsvillkor som följer av direktiv 93/13, såsom detta har tolkats av domstolen.
- 28 Det skyddssystem som införts genom direktiv 93/13 grundar sig på tanken att konsumenten befinner sig i underläge i förhållande till näringsidkaren i fråga om såväl förhandlingsförmåga som informationsnivå, vilket leder till att konsumenten godkänner villkor som näringsidkaren har utformat i förväg, utan att kunna påverka villkorens innehåll. Med hänsyn till det underläge som konsumenten befinner sig i är medlemsstaterna enligt direktivet skyldiga att föreskriva en mekanism som säkerställer att alla avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling kan prövas, så att det kan bedömas om de är oskäliga (dom av den 3 oktober 2019, *Dziubak*, C-260/18, EU:C:2019:819, punkt 37 och där angiven rättspraxis).

- 29 Det ankommer enligt artikel 6.1 i direktiv 93/13 på den nationella domstolen att underlåta att tillämpa oskäligen avtalsvillkor så att villkoren inte får några bindande verkningar för konsumenten, om inte konsumenten motsätter sig detta (se, för ett liknande resonemang, dom av den 3 mars 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punkt 58 och där angiven rättspraxis). Avtalet ska dock i princip bestå, utan att det görs andra ändringar än vad som följer av att de oskäligen villkoren ogiltigförklaras, i den mån det är juridiskt möjligt enligt nationell rätt att avtalet består på detta sätt (se, bland annat, dom av den 5 juni 2019, GT, C-38/17, EU:C:2019:461, punkt 42 och där angiven rättspraxis).
- 30 När en nationell domstol ogiltigförklarar ett oskäligt villkor i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument, kan den följaktligen inte komplettera avtalet genom att ändra innehållet i detta villkor (se, för ett liknande resonemang, dom av den 3 mars 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punkt 59 och där angiven rättspraxis).
- 31 Om en nationell domstol fick ändra innehållet i oskäligen villkor i sådana avtal kunde detta äventyra det långsiktiga syftet med artikel 7 i direktiv 93/13. Det skulle nämligen motverka den avskräckande effekt det har på näringsidkarna att sådana oskäligen villkor helt enkelt inte kan tillämpas gentemot konsumenterna, eftersom näringsidkarna skulle vara benägna att använda de avtalsvillkoren med vetskap om att även om de skulle ogiltigförklaras så skulle den nationella domstolen kunna fylla ut avtalet i nödvändig utsträckning på ett sådant sätt att näringsidkarnas intressen tillvarogs (dom av den 14 juni 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, EU:C:2012:349, punkt 69, dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkt 79, dom av den 26 mars 2019, Abanca Corporación Bancaria och Bankia, C-70/17 och C-179/17, EU:C:2019:250, punkt 54, och dom av den 3 mars 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punkt 60).
- 32 Däremot har domstolen redan slagit fast att artikel 6.1 i direktiv 93/13, i en situation där ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument inte kan bestå efter det att ett oskäligt villkor har förklarats vara ogiltigt, inte utgör hinder för att den nationella domstolen, med tillämpning av avtalsrättens principer, ogiltigförklarar det oskäligen villkoret och ersätter det med en utfyllnadsregel i nationell rätt i situationer då en ogiltigförklaring av ett oskäligt avtalsvillkor skulle tvinga den nationella domstolen att ogiltigförklara avtalet i dess helhet och konsumenten därmed skulle drabbas av mycket negativa konsekvenser, så att den sistnämnda skulle bestraffas (se, för ett liknande resonemang, dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkterna 80 och 83, dom av den 26 mars 2019, Abanca Corporación Bancaria och Bankia, C-70/17 och C-179/17, EU:C:2019:250, punkt 56, dom av den 3 oktober 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punkt 48, och dom av den 3 mars 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punkt 61).
- 33 Ett sådant utbyte är fullt motiverat sett till målsättningen med direktiv 93/13. Det är förenligt med syftet med artikel 6.1 i direktiv 93/13, som är att ersätta den formella jämvikt mellan avtalsparternas rättigheter och skyldigheter som följer av avtalet med en verklig jämvikt så att parterna blir jämbördiga, inte att alla avtal som innehåller oskäligen villkor ska ogiltigförklaras (se, bland annat, dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkterna 81 och 82 samt där angiven rättspraxis, dom av den 26 mars 2019, Abanca Corporación Bancaria och Bankia, C-70/17 och C-179/17, EU:C:2019:250, punkt 57, och dom av den 3 mars 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punkt 62).
- 34 Om det, i en sådan situation som den som har beskrivits i punkt 32 ovan, inte var tillåtet att ersätta ett oskäligt avtalsvillkor med en utfyllnadsregel i nationell rätt och den nationella domstolen därmed tvingades att ogiltigförklara avtalet i dess helhet, skulle konsumenten kunna komma att drabbas av mycket negativa konsekvenser, så att den avskräckande verkan av ogiltigförklaringen av avtalet skulle riskera att gå förlorad. När det gäller ett låneavtal medför en sådan ogiltigförklaring nämligen i princip att det resterande lånebeloppet omedelbart förfaller till betalning i en omfattning som riskerar att

övergå konsumentens ekonomiska resurser, och därmed drabba konsumenten snarare än långgivaren, och långgivaren skulle således inte bli avskräckt från att införa sådana villkor i de avtal som denne erbjuder (se, bland annat, dom av den 30 april 2014, Kásler och Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punkterna 83 och 84, dom av den 26 mars 2019, Abanca Corporación Bancaria och Bankia, C-70/17 och C-179/17, EU:C:2019:250, punkt 58, och dom av den 3 mars 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, EU:C:2020:138, punkt 63).

- 35 Domstolen har även slagit fast att artikel 6.1 i direktiv 93/13 utgör hinder för att luckor i ett avtal avhjälpas när dessa uppstått till följd av att oskäligen villkor i avtalet undanröjts, enbart med stöd av allmängiltiga nationella bestämmelser som inte har varit föremål för någon specifik utvärdering från lagstiftarens sida i syfte att fastställa en jämvikt mellan alla parternas rättigheter och skyldigheter och som därför inte omfattas av presumptionen att de inte är oskäligen, enligt vilka de verkningar som anges i en rättsakt ska utfyllas med de verkningar som följer av principen om skälighet eller sedvana, vilka varken utgör utfyllnadsregler eller bestämmelser som är tillämpliga om avtalsparterna kommit överens om detta (dom av den 3 oktober 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punkterna 61 och 62).
- 36 I förevarande fall vill den hänskjutande domstolen få klarhet i vilka befogenheter en nationell domstol har enligt artikel 6.1 i direktiv 93/13 för det fall avtalet inte skulle kunna bestå utan de oskäligen villkoren, men den nationella domstolen inte kan ersätta dessa villkor med en utfyllnadsregel i nationell rätt.
- 37 Även om ordalydelsen i artikel 6.1 i direktiv 93/13 inte ger någon vägledning i detta avseende, ska det understrykas att syftet med direktiv 93/13 är att säkerställa en hög konsumentskyddsnivå. Unionslagstiftaren har särskilt, i artikel 7 jämförd med tjugofjärde skälet i direktiv 93/13, uttryckligen angett att myndigheterna, bland annat rättsliga myndigheter, måste förfoga över lämpliga och effektiva medel för att förhindra fortsatt tillämpning av oskäligen villkor i konsumentavtal.
- 38 Som framgår av ovan i punkterna 31–34 anförd rättspraxis, ska följderna av att ett villkor i ett konsumentavtal befinns vara oskäligt uppfylla två syften. För det första ska den nationella domstolen se till att återställa den jämvikt mellan parterna som skulle ha äventyrats om ett oskäligt villkor tillämpades gentemot konsumenten. För det andra ska det säkerställas att näringsidkaren avskräcks från att införa sådana villkor i de avtal som denne erbjuder konsumenterna.
- 39 Direktiv 93/13 syftar emellertid inte till att förorda enhetliga lösningar när det gäller följderna av att ett avtalsvillkor befunnits vara oskäligt. Eftersom oskäligen villkor enligt artikel 6.1 i direktiv 93/13 inte kan vara bindande för konsumenten, har dessa syften, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet och på nationell rätt, kunnat uppnås helt enkelt genom att det oskäligen villkoret inte har tillämpats gentemot konsumenten eller, om avtalet inte hade kunnat bestå utan det, genom att det oskäligen villkoret har ersatts av utfyllnadsregler enligt nationell rätt.
- 40 Dessa följder av att ett avtalsvillkor befinns vara oskäligt är emellertid inte uttömmande.
- 41 Om den nationella domstolen skulle finna att det aktuella låneavtalet enligt avtalsrätten rättsligt sett inte kan bestå efter det att de oskäligen villkoren i fråga har upphävts och det inte finns någon utfyllnadsregel i nationell rätt eller någon bestämmelse som är tillämplig på avtal mellan parterna i avtalet som kan ersätta dessa villkor, finner EU-domstolen att i den mån konsumenten inte har uttryckt en vilja att behålla de oskäligen villkoren och en ogiltigförklaring av avtalet skulle medföra att konsumenten drabbas av särskilt negativa konsekvenser, fordrar den höga nivån på konsumentskydd som enligt direktiv 93/13 ska säkerställa att den nationella domstolen, för att återställa en verklig jämvikt mellan avtalsparternas ömsesidiga rättigheter och skyldigheter, med fullt beaktande av nationell rätt ska vidta alla nödvändiga åtgärder för att skydda konsumenten från de särskilt negativa konsekvenser som ett upphävande av låneavtalet skulle kunna medföra, bland annat att skulden till näringsidkaren omedelbart förfaller till betalning.

- 42 Under sådana omständigheter som i det nationella målet finns det inget som hindrar att den nationella domstolen anmodar parterna att förhandla om hur räntesatsen ska beräknas, förutsatt att den fastställer ramen för dessa förhandlingar och att dessa syftar till att uppnå en verklig jämvikt mellan avtalsparternas rättigheter och skyldigheter, som bland annat tar hänsyn till det konsumentskyddssyfte som ligger till grund för direktiv 93/13.
- 43 Som domstolen redan har erinrat om är den nationella domstolen nämligen skyldig att i möjligaste mån tillämpa sin nationella rätt på ett sådant sätt att alla de konsekvenser som enligt nationell rätt följer av att det aktuella villkoret befinns vara oskäligt beaktas i syfte att uppnå det resultat som eftersträvas med artikel 6.1 i direktivet, nämligen att säkerställa att det oskäliga villkoret inte är bindande för konsumenten (se, för ett liknande resonemang, dom av den 30 maj 2013, Jörös, C-397/11, EU:C:2013:340, punkterna 52 och 53). Detsamma gäller när det, då ett villkor konstaterats vara oskäligt, ska avgöras vad detta ska få för följder för att, i enlighet med direktivets syfte, en hög konsumentskyddsnivå ska säkerställas.
- 44 Det ska emellertid preciseras att den nationella domstolens behörighet inte kan gå utöver vad som är absolut nödvändigt för att återställa jämvikten i avtalsförhållandet mellan avtalsparterna och på så sätt skydda konsumenten från de särskilt negativa konsekvenser som ett upphävande av det aktuella låneavtalet skulle kunna medföra. Om den nationella domstolen fritt kunde ändra eller jämka innehållet i oskäliga villkor, skulle nämligen en sådan befogenhet äventyra förverkligandet av alla de mål som avses i punkt 38 ovan.
- 45 Mot bakgrund av det ovan anförda ska tolkningsfrågorna besvaras enligt följande. Artikel 6.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att när avtalsvillkoren om den rörliga räntesatsen i ett sådant låneavtal som det i det nationella målet aktuella avtalet konstaterats vara oskäliga, och avtalet inte kan bestå efter det att de oskäliga villkoren har ogiltigförklarats, det skulle få särskilt negativa konsekvenser för konsumenten om avtalet upphävs och det inte finns någon utfyllnadsregel i nationell rätt som kan ersätta de avtalsvillkoren, ska den nationella domstolen med fullt beaktande av nationell rätt vidta alla nödvändiga åtgärder för att skydda konsumenten från de särskilt negativa konsekvenser som ett upphävande av låneavtalet skulle kunna medföra. Under sådana omständigheter som i det nationella målet finns det inget som hindrar att den nationella domstolen bland annat anmodar parterna att förhandla om hur räntesatsen ska beräknas, förutsatt att den fastställer ramen för dessa förhandlingar och att dessa syftar till att uppnå en verklig jämvikt mellan avtalsparternas rättigheter och skyldigheter, som bland annat tar hänsyn till det konsumentskyddssyfte som ligger till grund för direktiv 93/13.

Rättegångskostnader

- 46 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

Artikel 6.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal ska tolkas så, att när avtalsvillkoren om den rörliga räntesatsen i ett sådant låneavtal som det i det nationella målet aktuella avtalet konstaterats vara oskäliga, och avtalet inte kan bestå efter det att de oskäliga villkoren har ogiltigförklarats, det skulle få särskilt negativa konsekvenser för konsumenten om avtalet upphävs och det inte finns någon utfyllnadsregel i nationell rätt som kan ersätta de avtalsvillkoren, ska den nationella domstolen med fullt beaktande av nationell rätt vidta alla nödvändiga åtgärder för att skydda konsumenten från de särskilt negativa konsekvenser som ett upphävande av låneavtalet skulle kunna medföra. Under sådana

omständigheter som i det nationella målet finns det inget som hindrar att den nationella domstolen bland annat anmodar parterna att förhandla om hur räntesatsen ska beräknas, förutsatt att den fastställer ramen för dessa förhandlingar och att dessa syftar till att uppnå en verklig jämvikt mellan avtalsparternas rättigheter och skyldigheter, som bland annat tar hänsyn till det konsumentskyddssyfte som ligger till grund för direktiv 93/13.

Underskrifter